

Bilim Dünyamızdan Bir Yıldız Kaydı Paris Pişmiş'i Yitirdik

Türkiye'nin ilk kadın matematikçilerinden Paris Pişmiş (Mari Sukiasyan), yaşama gözlerini yumdu. Meksika Üniversitesi Astronomi Bölümü'nün de kurucusu olan Pişmiş, 1 Ağustos'ta Meksika'da öldüğünde 88 yaşındaydı. Pişmiş'in naaşı 2 Ağustos'ta bir krematoryumda yakıldıktan sonra külleri havaya savruldu.

Paris Pişmiş 1911 yılında İstanbul'da doğdu. Okumaya ve öğrenmeye olan hevesi çocukluk yıllarında başladı. Öyle ki daha beş yaşında bir anaokulu öğrencisiyken okumaya yazmayı öğrenmişti ve ilkokul öğrencisi olan ablasının matematik problemlerini çözebilmekteydi. İlkokula Üsküdar Semerciyan Cemeran Okulu'nda başladı Paris Pişmiş. O yıllarda ilkokul eğitimi altı yıl sürmektedir. Bu okulu bitirip Üsküdar Amerikan Kız Koleji'ne başladığında Ermenice ve Türkçe'nin yanı sıra Fransızca ve İngilizce de konuşabilmektedir. Burada İngilizcesini daha da ilerletir ve Almanca da öğrenir. Bu yabancı dillerin yanı sıra okuldaki matematik öğretmenleri sayesinde matematiği de çok iyi öğrenir ve sever. O sıralarda

kızların matematik öğrenimi görmesi alışıldık bir durum değildir; ama Pişmiş, matematik öğrenmeye karar vermiştir artık: "*Madam Curie kuramsal çalışmalar yapabildiyse ben neden yapmayım düşüncesi benim hırslımı kamçılayan bir düşünce oldu.*" demektir kendisiyle yapılan söyleşilerden birinde.

Üsküdar Amerikan Kız Koleji, Pişmiş'in mezun olacağı yıl liseye dönüştürüldüğünden Pişmiş doğrudan üniversiteye gitmeye hak kazanır. Fakat bunun için ailesini de ikna etmesi gerekecektir. Aile, önceleri bu düşünceye karşı çıksa da sonradan razı olur. Paris Pişmiş o günleri şöyle anlatır: "*Bizim gibi bir ailenin kızı nasıl karma eğitim yapan bir okula gider?*" diye üniversiteye gitmeme karşı çıktılar. Benim hırslımı bileyen bir şey vardı ki o da kadınlar matematikçi olamaz de-

niyordu. Matematiği sevmem meslek seçimimde elbette ki önemli bir etkeni; ama en zor olanı başarabileceğimi gösterme isteğinin de ciddi payı vardı tercihimde. Kadınların bunu da en iyi biçimde yapabileceğini kanıtlamak istiyordum."

Paris Pişmiş, İstanbul Üniversitesi Matematik ve Klasik Astronomi bölümüne girmeyi başarır. 1933 yılında bu bölümden mezun olan ilk kız öğrencidir. O yıllarda üniversite öğreniminde Hitler Almanyasından kaçan bilim adamlarının yeri büyüktür. Onlardan araştırma yapmayı ve bilimsel makale-

ler yayımlama gereğini öğrenir. İçlerinden özellikle biri, Prof. Freundlich, Paris Pişmiş'in yaşamını değiştirecektir. Pişmiş, yabancı dil bildiğinden Alman hocaların anlattıklarını Türkçe'ye çevirmektedir. 1937 yılında Freundlich evrenin dönmesi ile ilgili bir tez hazırlamasını ister. Bu onun doktora tezinin konusudur. Freundlich bu tezi önemli bulur. Harvard Üniversitesi'ne mektup yazarak üniversitenin gözleminde bir burs ayarlar. Önceleri bir yıl olarak düşünülen bu burs sonunda Pişmiş, Harvard'da kalır ve iki yıl daha burada çalışır. Burada Meksikalı bir modern astrofizik öğrencisi olan Felix Recillas ile tanışır ve evlenirler. Pişmiş eşiyile birlikte Meksika'da yaşayacaktır bundan böyle. Bir süre sonra da Pueblo'daki Ulusal Astrofizik Gözlemevi'nin kuruluş çalışmalarına katılır.

1965 yılında kendi adıyla anılan

yıldız kümeleri keşfeder: "*1965'lerde yeni yıldız kümeleri buldum. Bunlara herkes 'PIS' diyor. Pişmiş'in kısaltılmışıdır bu. 23 yıldız kümesi var benim adımla anılan.*"

Pişmiş, Meksika Üniversitesi'ndeki görevinden emekli olduktan sonra da gökbilim çalışmalarını sürdürür ve yılda en az bir kere doğduğu topraklara, Türkiye'ye gelmeyi ihmal etmez.

Birçok öğrenci yetiştiren ve hayatını araştırmaya adanmış değerli matematikçi ve gökbilimci Paris Pişmiş'i günümüzün genç gökbilimcilerine söylediği şu sözleriyle anıyoruz: "*Yaklaşık yarım yüzyılı bulan astronomi kariyerimde şu kanaate vardım ki bir araştırma alanında uzmanlaşmak, konunun derinliklerine vakıf olabilmek açısından önemliyse de, mevcut bilgileri olduğu kadar geçmişin kazanımlarını da değerlendirebilmek için gökbilimde bütünsel yaklaşımı da yitirmemek aynı derecede önemlidir. Gökbilimin, en basit gözlemlerden en derin teorik gelişmelere değin uzanan birçok cephesi vardır. Gökbilim içinde yaşadığımız evrenin resmini oluşturacak parçaların bir araya geldiği bir mozaiktir. Gökbilim bir bütündür. Gökbilimci, bu alandaki tüm bilgileri bir arada değerlendirmek zorundadır. Bizim bilim dalımızdaki farklı yönlerin tümü birbiriyle bağlantılıdır. Bütünsel bir bakış evreni anlayabilmek için olduğu kadar, bilim adamına yeni bir gelişmenin gökbilimin genel çerçevesi içindeki yerini keşfetme mutluluğunu ve heyecanını da yaşatacaktır. Meslek hayatım boyunca bu bakış açısını dünyanın her köşesindeki genç bilim adamlarına aşılacak için uğraştım ve uğraşmaya da devam ediyorum.*"

Gökhan Tok

Katılım Formu

fotokopiyle çoğaltılabilir

siyah / beyaz
yapıt ismi

1 _____

2 _____

3 _____

4 _____

5 _____

saydam
yapıt ismi

1 _____

2 _____

3 _____

4 _____

5 _____

teslim biçimi
elden posta ile

5 5

ad / soyad.....

.....

adres .....

.....

telefon .....

rumuz
(rakamla)

555555

"Yaşayan Bilim ve Teknik 5" Fotograf Sergisi Şartnamesi

“...
Yabanda dünyanın kurtuluşu yatar.
Her ağaç dallarını, yabanı araması
için uzatır... İnsanlar onun üzerinde
döven sürer, sefere çıkarlar...
İnsanlığı kucaklayan su ve ağaç,
ormandan ve vahşi doğadan yani
yabandan gelir... Ben ormana
inanırım, dereye ve mısırın büyüdüğü
geceye de... Yaşam yabandan
ibarettir. En canlı olan en yaban
olandır... Ümit ve gelecek benim
için çimenlerde, ekilmiş tarlalarda,
kasaba ve kentlerde değil, geçit ver-
meyen bataklıklardadır...”

Walking

Henry David Thoreau
(1817-1862)

Konu
Doğa

Katılım
Sergi tüm amatör ve profesyonel
fotoğrafçılara açıktır. Sergiye her
bölümde en çok beş fotoğrafla
katılınabilecektir.

Yapıtlar
Sergi, siyah/beyaz ve saydam olmak
üzere iki bölümde hazırlanacaktır.
Dileyenler, sergiye her iki dalda
katılabilecektir. Gönderilecek ürünler
daha önce ödül kazanmamış ve
sergilenmemiş olmalıdır. Bu koşula
uymayan bir ürünü gönderdiği sap-
tanan bir katılımcının hiçbir ürünü,
Bilim ve Teknik Dergisi'nin
düzenleyeceği, bu ve bundan sonra-
ki sergilerde (etkinliklerde)
değerlendirmeye alınmayacak ve
söz konusu katılımcının kimliği duyur-
ulacaktır.

Boyut
Siyah-Beyaz baskılara boyut sınırla-
ması getirilmemiştir. Baskılar pas-
partusuz olmalıdırlar. Buna karşın
özel bir nedeni olmadığı sürece
baskıların kısa kenar en az 18 cm
olmalı ya da sergilenenleri unutul-
mamalıdır. Saydamlar 24X36 mm
(çerçeve 5X5 cm) boyutunda camlı
çerçeve olmalıdır.

Rumuz
Baskıların arka yüzünün sol alt
köşesine, saydamlarınsa önyüzünün
çerçeve kenarına, bir etiketle (ya da
asetat kalemi gibi silinmeyen bir
kalemle) altı rakamdan oluşan
rumuz, yapıt adı, fotoğrafın çekildiği
yer ve tarih yazılmalıdır. Katılım
formu doldurulup ayrı bir zarfa kon-
malı, bu zarf kapatıldıktan sonra,
üzerine yalnızca rumuz yazılarak
yapıtlarla birlikte gönderilmelidir. Bu
kuralın uygulanmasına olabildiğince
özen gösterilmelidir.

Ödenti
Katılım ödentisi alınmayacaktır.

Yapıt Teslimi
Yapıtlar ve içinde katılım formunun bulun-
duğu zarf, postada hasar görmeyecek
biçimde, "TÜBİTAK Bilim ve Teknik Dergisi
Fotoğraf Sergisi, Atatürk Bulvarı No: 221
06100 Kavaklıdere / Ankara" adresine gön-
derilmeli ya da postalamalar sırasında önüne
geçilemeyen hasar ve kayıplar nedeniyle
olanaklar ölçüsünde elden teslim edilmelidir.

Katılan Yapıtlar
Sergilenmeye değer bulunan yapıtlar,
TÜBİTAK Bilim ve Teknik Dergisi arşivine
girecek, yapıt sahibinin adı belirtilme
koşuluyla yayımlanabilecek ve sergilenebile-
cektir. TÜBİTAK Bilim ve Teknik Dergisi
yapıtların kullanım hakkını saklı tutacak ve
yapıtların sergi dışı kullanımında sahibine,
TÜBİTAK Bilim ve Teknik Dergisi Telif
Yönetmeliği'nde belirtilmiş bulunan telif ücretini
ödeyecektir. Saydamlar ve sergilenmemiş
yapıtlar geri verilecektir. Yapıtların elden geri
alınabilmesi için, katılım formunda ilgili bölüm
işaretlenmiş olmalıdır. Takvimde belirtilen tar-
ihler arasında geri alınmayan yapıtlar postaya
verilecektir. Postadaki olası hasar, gecikme
ve kayıptan TÜBİTAK sorumlu olmayacaktır.
Sergi elemelerine katılanlar şartnamede belir-
tilen tüm koşulları kabul etmiş sayılırlar.

Katalog
Sergilenmeye hak kazanan yapıtları içeren bir
katalog basılacak ve tüm katılımcılara gön-
derilecektir. Ayrıca yapıtı sergilenen her yapıt
sahibine bir katılım belgesi verilecektir.

Takvim
Son Teslim Tarihi: . . . . .12 Kasım 1999
Seçici Kurul Toplantısı: . .15 Kasım 1999
Sonuç Bildirimi: . . . . .22 Kasım 1999
Sergi Açılışı: . . . . .13-17 Aralık 1999
Yapıtların Elden
Geri Alınması: . . . . .7-11 Ocak 2000
Yapıtların
Geri Postalanması: . . .14-18 Ocak 2000

TFDB
Sergi, Türkiye Fotoğraf Dernekleri Birliği'nce
(TFDB) desteklenmektedir. (99/24)

Seçici Kurul
Tuğrul Çakar
Zafer Karaca
Ersin Alok
Fatih Orbay
Tansu Gürpınar
Adil Güner

Koordinasyon Grubu
Murat Dirican
Özgür Tek